

# K ZABEZPEČENÍ VOJSK MATERIÁLEM PHM

Služba pohonných hmot a maziv, jako jedna z významných týlových služeb v dnešní technicky vyspělé ČSLA, patří k nejmladším službám naší armády vůbec. Letos oslaví 25. výročí svého vzniku. Přitom některé její významné obory, jako plnění dálková potrubní doprava pohonných hmot a zabezpečení ČSLA speciálními palivy mají v ČSLA historii ještě kratší.

Až do r. 1950 byla služba PHM součástí technických složek. Rozvíjela se omezeně, nejednotně a odděleně u pozemních vojsk a letectva. Teprve po vítězství pracujícího lidu v r. 1948, v rámci budování nové ČSLA po vzoru Sovětské armády, byl doceněn význam této služby pro zabezpečení soudobé armády. Služba PHM byla osamostatněna a s významnou pomocí Sovětské armády v přípravě odborných kádřů, při tvorbě její organizace, v předání základních odborných předpisů, zkušeností, poznatků, s pomocí při technickém a materiálním vybavení — zahájila svoji činnost.

V naší službě PHM úzce navazujeme na slavné tradice služby PHM Sovětské armády, která již ve Velké vlastenecké válce prokázala svoji mimořádnou důležitost pro zabezpečení soudobých technicky vyspělých armád. Navazujeme na její historické úspěchy např. při složitém zabezpečení vojsk Rudé armády PHM v obklíčeném Leningradu, při neméně obtížném

zásobování Černomořského loďstva, rychlých tankových a mechanizovaných vojsk Rudé armády, zejména v konečné fázi Velké vlastenecké války. Byla to Sovětská armáda, která jako první z bojujících armád druhé světové války pochopila mimořádnou důležitost zásobování vojsk PHM. Byla to Sovětská vláda, která dokázala ve složitém válečném období reagovat na požadavky technického rozvoje své armády, koncentrovat zdroje, síly a prostředky nejen na vybudování mohutného palivářského průmyslu, těžbu ropy, ale i včasnou dopravu PHM bojujícím vojskům na velké vzdálenosti.

Tyto historické slavné tradice Služby PHM Sovětské armády jsou stálým zdrojem poučení, zkušeností a poznatků pro všechny pracovníky služby PHM v naší ČSLA. Na nich, stejně jako na zkušenostech zabezpečení Čs. armádního sboru bojujícího po boku Rudé armády ve Velké vlastenecké válce, rozvíjíme nové tradice naší služby. Stále více rozšiřujeme spolupráci se službou PHM Sovětské armády a ostatních armád Varšavské smlouvy a je nám ctí, že v mnohých směrech, zejména v rozvoji technických prostředků jsme nejen dosáhli úrovně, vybavenosti a vyspělosti Sovětské armády, ale že náš socialistický průmysl je schopen podílet se na modernizaci technického vybavení služby PHM nejen Sovětské armády, ale i dalších armád Varšavské smlouvy.

Za 25 let od svého vzniku prošla služba PHM v ČSLA prudkým revolučním vývojem. V růstu rozsahu její odpovědnosti za materiální zabezpečení vojsk, ale i v jejím převratném přezbrojení novými, vysoce výkonnými technickými prostředky se nejmarkantněji odráží vzestup motorizace a technické vyspělosti dnešních vojsk ČSLA.

Služba PHM se stala jednou z rozhodujících materiálních složek armády, na níž závisí úspěch operací vojsk všeho druhu. Dnes prakticky není v armádě druh vojska, zbraně, služby, jejíž manévry, pohyb nebo vlastní činnost by mohla probíhat nezávisle na potřebě kvalitních pohonných látek a maziv. O vzestupu významu služby PHM pro zabezpečení bojové činnosti vojsk konec konců hovoří sám fakt, že materiál PHM již dnes tvoří 50 % zásob materiálu všeho druhu, který v průběhu operace musíme vojskům přisunout.

Složitost zásobování vojsk PHM je o to větší, že k jejich skladování, přepravě, přečerpávání a manipulaci je třeba speciálních prostředků, na jejichž technické úrovni a připravenosti jejich obsluhy úměrně závisí odpovědnost služby PHM.

Zabezpečení vojsk materiálem PHM je s růstem motorizace armád, dynamiky bojů a operací stále složitější. Nemůžeme je řešit starými klasickými prostředky jako např. sudy, baňkami a ručními čerpadly. Proto služba PHM věnuje tak mimořádnou pozornost svému technickému rozvoji. Automobilní cisterna — plnicí techniky se postupně stává hlavním prostředkem doplňování motorové techniky, automobilní cisterna — přepravník hlavním prostředkem přepravy PH v armádě a vojskovém týlu, stálý produktovod v kombinaci s polním dálkovým potrubím hlavním prostředkem přepravy PH v operačním týlu, pružný velkoobal kapacit od 25—100 m<sup>3</sup> i více a polní motorické čerpadlo o výkonu 75 m<sup>3</sup> a více m<sup>3</sup>/h hlavním prostředkem skladování a manipulace s PH.

Vzestup spotřeby PHM bojujících vojsk vyvolává i radikální změny v objemu vytvářených rezerv zásob PHM v zázemí, v technologii skladování PHM, jejich vyskládňování a přepravě za vojsky. Neustále rostou požadavky na objemy, odolnost, mechanizaci skladovacích a vyskládňova-

cích prací teritoriálních skladů PHM, jejich vysoce výkonnou vnitroskladovou dopravou PH, příjmovou a výdejovou schopnost. Revoluční změny prodělává i přeprava PH po teritoriu z hlubokého zázemí. Klasický způsob přepravy PH železničními cisternami stále více nahrazují produktovody, tj. nejen výkonnější, ale i ekonomicky výhodnější a odolnější prostředky PH. Jen pro srovnání: v SSSR v roce 1963 produktovody přepravily 30,8 % všech ropných produktů, v roce 1970 40,2 % a v letošním roce je plánováno produktovody přepravit již 54,6 % všech produktů ropy. Za stejnou dobu klesne objem přepravy ropných produktů po železnici z 58,7 % na 39,2 %.

V celém systému zabezpečení bojové techniky vojsk PHM sehraává stále větší roli i požadavek zachování vysoké kvality a čistoty PHM. Tento požadavek vyvolává potřebu neustále zdokonalovat povrchovou ochranu technických prostředků služby PHM pro přepravu, skladování i manipulaci s PH, zdokonalovat prostředky filtrace i laboratorní systém kontroly kvality PHM na všech rozhodujících zásobovacích stupních.

Tak dopravně zásobovací systém služby PHM co do svého rozsahu, objemu, sortimentu a požadavků na kvalitu se neustále vyvíjí v souladu s rostoucími požadavky vojsk s dopady do organizace služby PHM všech zásobovacích stupňů, jejich technického vybavení, ale i s dopady na vyšší kvalitu přípravy kádrů nejen služby PHM, ale i velitelů, technických a týlových orgánů vojsk.

**Dopravně zásobovací systém služby PHM v době branné pohotovosti státu** tvoří celý komplex vzájemně návazných řídicích a výkonných orgánů jednotlivých zásobovacích stupňů od výroby až po výdejnu PHM jednotky, s různorodými typy skladů PHM, útvarů, jednotek a prostředků pro dopravu PHM, zařízení a prostředků pro kontrolu kvality PHM a opravy techniky služby PHM.

**Hlavní výkonné prvky dopravně zásobovacího systému služby PHM tvoří:**

#### A. Na teritoriu státu:

**Velkosklady PHM vojenských okruhů.** Jejich úkolem není jen udržovat předepsaný normativ zásob PHM pro úhradu

spotřeby PHM polních a teritoriálních vojsk, realizovat plán vyskladnění těchto druhů zásob do železničních a automobilních cisternových prostředků, ale plnit i další mimořádně závažné úkoly pro vytvoření a obnovu bojeschopnosti celého dopravně zásobovacího systému polních a teritoriálních vojsk jako:

- zmobilitovat polní velkosklady, dílny a laboratoře PHM vojsk polního sledu velení a v průběhu operace jim uhrazovat ztráty specialistů a techniky PHM,

- plynule zásobovat PHM všechna vojska dislokovaná a přesunující se přes území teritoria. Vytvářet pro ně výdejny PHM nejen ve vlastním skladu, ale podle konkrétních potřeb i na železnici a státním produktovodu,

- realizovat další opatření v analogii mírové činnosti jako přebírat a uskláňovat zásoby PHM došlé z výroby nebo dovozu: ve svém spádovém obvodu plnit úkoly kontrolního systému kvality PHM, čištění a údržbu palivových hospodářství útvarů, údržbu a opravy technického materiálu PHM atd.

**Velkosklady PHM FHR.** Jejich úkolem je udržovat a do železničních a automobilních cisternových prostředků podle plánu a mimořádných požadavků ČSLA vyskladňovat vyčleněné množství PHM, popř. zabezpečovat přímý výdej těchto PHM dopravně zásobovacím jednotkám polních a teritoriálních vojsk ČSLA a přesunujících se vojsk přes území státu.

**Vyčleněné distribuční sklady n. p. BENZINA — n. p. BENZINOL** tvoří doplňkovou část sítě velkoskladů PHM na území státu, zejména v těch částech území, kde není velkosklad PHM vojenského okruhu FHR. Slouží především k přímému odběru PHM pro bojující nebo přesunující se vojska.

**Posádkové sklady PHM a sklady PHM na letištích** v přífrontovém pásmu mají mimořádný význam pro úhradu spotřeby PHM bojujícím vojskům v první a druhé den operace, tj. do doby rozvinutí polního zásobovacího systému polních vojsk. V dalším období nejen tyto, ale i ostatní vybrané posádkové sklady PHM plní svoji funkci v analogii mírových povinností, tj. uhrazují spotřebu PHM menších přesunujících se jednotek přes území státu a plní funkci posádkové výdejny pro teritoriální vojenské úřady a zařízení.

**Výdejny PHM etapních stanic** na vybraných silničních tazích území státu slouží k úhradě spotřeby PHM malých skupin vozidel přesunujících se přes území státu. Jsou vytvářeny na předem určených benzinových stanicích n. p. BENZINA - n. p. BENZINOL a za jejich obsluhu, vytváření a plynulé doplňování stanoveného normativu zásob zodpovídá n. p. BENZINA - n. p. BENZINOL.

**Zástupci vojenské správy** služby PHM na vybraných závodech a pohraničních překládkových prostorech přejímají materiál PHM pro ČSLA co do množství a kvality a zajišťují jejich přepravu polním a teritoriálním vojskům.

**Orgány vojenské správy** na státním produktovodu a ve skladech FHR kontrolují realizaci předem plánovaných a mimořádně schválených požadavků MNO na využití státního produktovodu k dopravě PH ve prospěch bojujících vojsk. Kontrolují rovněž plnění výše uvedených úkolů velkoskladů pohonných hmot.

Kromě těchto výkonných orgánů dopravně zásobovacího systému služby PHM na území státu stále mimořádně důležitou roli bude hrát železniční doprava, zejména z výroby, z velkoskladů vojenských okruhů a FHR do polních skladů.

V perspektivě se plánuje ještě s vytvořením dalších prvků dopravně zásobovacího systému služby PHM na teritoriu jako:

- polních potrubních jednotek určených pro dočasné překládkové prostory a dočasné nasazení v místech narušení státního produktovodu nebo pro budování z tohoto produktovodu odbočky do dočasných výdejních míst PHM,

- polních dílenských a obnovovacích jednotek určených pro obnovu zařízení služby PHM na území za vojsky.

## **B. V operačním týlu polních vojsk:**

**Polní velkosklady PHM** stupně vyšší svaz a svaz určené pro přebírání zásob PHM dopravovaných z vyššího zásobovacího stupně pro dočasné skladování a výdej PHM do dopravních jednotek na PH vlastního nebo nižšího zásobovacího stupně.

Všechny polní sklady mají shodnou organizační strukturu i základní materiální vybavení. Umožňují dočasně vyčlenit 1 až 3 oddělení k samostatné činnosti

nebo k posílení příjmové, skladové a výdejové schopnosti jiného polního skladu PHM i k úhradě ztrát polních skladů PHM nižšího stupně. Liší se pouze určením (část těchto polních skladů PHM je určena výhradně pro zásobování vojsk leteckými pohonnými hmotami), druhem skladovacích obalů (ocelové převozní nádrže na PH, pružné vaky na PH) prostředky pro vnitroskladovou přepravu PH (sklady jsou propojeny polním potrubím na PH). Především se ale liší schopnost manévrovat vlastními organickými prostředky (část z nich je plně pohyblivá, část nepohyblivá).

Polní sklady PHM mají samostatné oddělení pro zásobování přímo podřízených útvarů a zařízení daného velitelského stupně. Rozvíjejí se na okrajích prostorů polních základů a z nich si přímo podřízené útvary a zařízení odebírají pohonné hmoty vlastními prostředky.

**Prapory potrubní dopravy PH** jsou důležitým prostředkem dopravy PH operačního týlu. Mají mimořádný význam zejména pro dopravu PH přes území s omezenou komunikační sítí (horské, zalesněné a bažinaté prostory) a pro dopravu PH v rozsáhlých zamořených prostorech.

I když dosud svým objemem přepravy (700 m<sup>3</sup>/den o jedné potrubní lince) je polní dálkové potrubí pouze doplňkovým prostředkem přepravy PH v operačním týlu, po jejím perspektivně plánovaném přezbrojení potrubím většího průměru se stane páteří dopravy PH z teritoria do operačního týlu.

**Automobilní cisternové útvary** frontu a armády tvoří dnes základ dopravy PHM až do svazku vto a jejich význam zejména v důsledku dynamiky operací a časových změn ve směrech hlavního úsilí vojsk neustále poroste.

Pro tuto funkci automobilní cisternové útvary postupně vybavujeme speciálními velkoobjemovými prostředky pro přepravu PHM a zbavujeme malých obalů — především sudů na PH, které prodlužovaly nejen dobu nezbytnou k naložení přepravovaných zásob, ale i jejich předání nižším zásobovacím stupňům.

Rovněž tak teritoriální a polní sklady služby PHM operačního týlu technicky uzpůsobujeme požadavku naplnit (vyprázdnit) jeden acpr o kapacitě 1500 m<sup>3</sup> za 4–5 hodin.

Počty automobilních útvarů pro dopravu PHM v operačním týlu vychází, stejně jako počty a kapacity polních skladů PHM tohoto stupně, ze zásady zabezpečit plynulý přísun PHM minimálně v rozsahu průměrné denní spotřeby polních vojsk po celou dobu a na celou hloubku operace.

**Polní dílenské prostředky služby PHM organizačně** přiřazené k polním velkoskladům PHM jsou určeny k běžným a jednotným opravám obalové a přečerpávací techniky služby PHM zásobovacích vojsk.

Běžné a jednotné opravy účelového zařízení automobilních cisteren na PHM organizují dílenské prostředky tankové a automobilní služby. Generální opravy techniky PHM zabezpečují výrobní a opravárenská zařízení národního hospodářství.

**Polní pojízdné laboratoře na PHM** jsou rovněž organizačně přiřazené k polním velkoskladům PHM. Jsou hlavním prvkem kontrolního systému kvality PHM u polních vojsk. Zatímco přenosné laboratoře PL-2, jimiž je vybaven vojskový týl, jsou určeny ke kontrolním rozborům kvality PHM, pojízdné laboratoře jsou vybaveny pro úplné rozboru a jsou hlavním funkčním orgánem služby PHM polních vojsk, který připravuje odborné posouzení a návrhy na využití kvalitativně neprovozených, znehodnocených nebo kořistních zásob PHM v průběhu operace. Pojízdné laboratoře pracují buď v polních základnách nebo vyjíždí přímo ke zdroji zásob PHM, o jejichž využití mají odborně rozhodnout.

**C. Ve vojskovém týlu** dopravně zásobovací systém tvoří svazkové a útvarové polní sklady PHM a dopravně zásobovací jednotky na PHM.

Vzhledem k charakteru soudobého boje vyznačujícího se velkou dynamičností, manévrovostí, častými změnami bojové situace, musí být výkonné prvky dopravně zásobovacího systému služby PHM vojskového týlu plně pohyblivé, schopné kdykoliv následovat bojující svazky a útvary a tyto zabezpečovat v průběhu jejich bojové činnosti.

**Zásobovací stupeň svazek** plní tři základní úkoly:

— přebírá zásoby PHM přisunuté z vyššího zásobovacího stupně pro celý

svazek (nebo PHM odebírá u vyššího zásobovacího stupně) a tyto zmanipulovává do menších obalů v souladu s potřebou přisunu PHM podřízeným útvarům a jednotkám;

— přisunuje PHM podřízeným útvarům svazku nebo pro ně připravuje zásoby PHM k odběru v divizním skladu PHM;

— bezprostředně zabezpečuje vlastní výdejnou PHM přímo podřízené součásti velitelství svazku.

V současné době sklad PHM vševojskového svazku zaujímá klíčové postavení v dopravně zásobovacím systému služby PHM, zejména ve zmanipulování PHM přisunutých ve velkých přepravních prostředcích na PH do obalových prostředků menšího objemu, z nichž v rámci vojskového týlu se zpravidla PHM vydává do motorové techniky. Hlavním prostředkem skladování a současně přepravy PH na stupni svazku se má perspektivně stát velkoobjemový přepravník na PH (AC — přepravník a nádrž převozná NP-5 a 7 m<sup>3</sup>). Počty sudů a baněk na PHM se budou radikálně snižovat. Zůstanou zachovány pouze pro skladování a přepravu maziv, pro výdej PHM přímo podřízeným součástem velitelství svazku a v omezeném rozsahu pro přisun PH podřízeným útvarům s cílem maximálně omezit přečerpávání PH z velkých do malých obalů na stupni útvaru.

Závěrem k tomuto zásobovacímu stupni chci dodat, že svazkovým skladem PHM a dopravní jednotkou na PH nejsou vybaveny všechny svazky ČSLA — především ty, které mají brigádní organizaci. Převážná část brigád druhů vojsk a služeb nemá tyto zásobovací prvky služby PHM svazkového charakteru, ale o tyto objemové kapacity i skutečnou výši pohyblivých zásob PHM je posílen stupeň útvar. Tyto útvary zpravidla odebírají PHM z výdejních míst, které tvoří operační stupně v souladu s velitelskou podřízeností i dislokací a jen výjimečně jsou zabezpečovány přisunem péčí nadřízeného zásobovacího stupně.

**Zásobovací stupeň útvar** je základním a rozhodujícím prvkem přímého zabezpečení motorové techniky PHM. Plní zpravidla dva základní úkoly:

— přebírá přisunované PHM z vyššího zásobovacího stupně (nebo je od něho odebírá) a zmanipulovává je do plnicích

prostředků služby PHM (AC — plničů, sudů a baněk);

— přímo vydává PHM do motorové techniky všech svých součástí.

U msp a tp plní ještě třetí úkol — přisunuje PHM do praporních výdejen msp a tpr popř. tyto dočasně svými prostředky posiluje.

Pro tyto úkoly je daný stupeň organizačně a technicky vybaven útvarovým skladem PHM a dopravní jednotkou na PHM, se kterou tvoří neoddělitelný, plně pohyblivý celek. I u tohoto zásobovacího stupně dožívají staré skladové a současně plnicí prostředky — sudy a baňky. Vzhledem k neustálému růstu motorizace vojsk a tím i růstu požadavků na výši pohyblivých zásob PHM, rychlost a objem přebíraných i vydávaných PH do motorové techniky přikročila služba PHM k postupnému přezbrojování dopravně zásobovacích prvků PHM útvarů, i praporních výdejen PHM novými, vysoce výkonnými a produktivnějšími prostředky. Po vzoru Sovětské armády, ale i ostatních technicky vyspělých armád, hlavním prostředkem přepravy a skladování PH na stupni útvar bude v perspektivě přepravník na PH reprezentovaný zpravidla automobilní cisternou a převoznou nádrží na PH objemu 3,5 a 7 m<sup>3</sup>. Hlavním prostředkem doplňování motorové techniky bude v perspektivě automobilní cisterna — plnič. Sudy a baňky se stanou pouze doplňkovým prostředkem pro přímý výdej PH do motorové techniky. Jejich hlavní použití bude zaměřeno především na přepravu a skladování maziv a zvýšení objemu základních nádrží na PH u motorové techniky.

### **Závěr**

Služba PHM ČSLA za 25 let od svého založení plně v sobě odráží revoluční vzešlap technické vyspělosti a bojové připravenosti nejen vojsk ČSLA, ale všech armád států Varšavské smlouvy.

Právem se této, dnes jedné z rozhodujících materiálních složek, dostalo ve všech armádách Varšavské smlouvy plného docenění a všestranné podpory.

Všichni pracovníci služby PHM jsou si vědomi dosahu své odpovědnosti za obranu své země a proto nejen v polní, ale i v mírové přípravě vyvíjí maximální snahu o naplnění cílů a úkolů vojenské politiky KSČ.

Úspěšně navazují na tradice služby PHM Sovětské armády, Čs. armádního sboru a vytváří každý na svém úseku novodobé tradice služby PHM založené na uvědomělosti, aktivitě a iniciativě jednotlivců i celých kolektivů.

Mezi tyto novodobé tradice služby PHM patří nejen úspěšně zabezpečená operační cvičení armád států Varšavské smlouvy na území ČSSR, vzorně připravená a úspěšně zabezpečená součinnostní cvičení vševojskových, leteckých i odborných svazků a útvarů služby PHM ČSLA s útvary a svazky spojeneckých armád, vzestup bojové, mobilizační a odborné připravenosti všech svazků, útvarů, zařízení a vojskových prvků služby PHM, ale dosahované výsledky v plnění plánu bojové a politické přípravy, v rozvoji iniciativy a aktivity specialistů služby PHM na všech stupních.

Jsmo hrdi na to, že naše služba byla iniciátorem jedné z prvních týlových socialistických soutěží — soutěže „O nejlepší útvar v hospodaření s materiálem

PHM v ČSLA“ a že tato soutěž v celé ČSLA nejen probíhá nepřetržitě již 15 let, ale že stále výrazněji ovlivňuje vedle ekonomiky hospodaření s PHM i bojovou pohotovost vojsk a vztah vojáků - specialistů služby PHM a řidičů k socialistickému majetku. Tato soutěž pomohla odstranit dřívější absolutní nadspotřebu PHM u motorové techniky ČSLA a dnes má hlavní podíl na úsporách PHM, které každoročně v celé ČSLA dosahují kolem 15 miliónů Kčs. Snižují se škody a ztráty na materiálu PHM a realizují se úsporná opatření.

Vzestup počtu kolektivů soutěžících o titul „Brigáda socialistické práce“ v našich odborných útvarech a zařízeních, vzestup počtu novátorů a zlepšovatelů, celkový vzestup politické angažovanosti a iniciativy našich funkcionářů u vojsk vytváří předpoklady pro další úspěšný rozvoj služby PHM, úspěšný rozvoj úrovně zabezpečení výcvikových, bojových a mobilizačních úkolů ČSLA službou PHM v souladu s úkoly strany, vlády a velení ČSLA.